

• Andria Zafirakou

Μεγάλη
νικήτρια του
Global Teacher
Prize

Δίδαξε. Μπορείς;

Τι χρειάζεται για να χτιστεί
η επόμενη γενιά

Μετάφραση
Τάσος Πετρίτσος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ANDRIA ZAFIRAKOU

ΔΙΔΑΞΕ. ΜΠΟΡΕΙΣ;

ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ
ΓΙΑ ΝΑ ΧΤΙΣΤΕΙ Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΓΕΝΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΤΑΣΟΣ ΠΕΤΡΙΤΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΑ ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Βιογραφίες-Ντοκουμέντα

Andria Zafirakou, Δίδαξε. Μπορείς; Τι χρειάζεται για να χτιστεί η επόμενη γενιά
Τίτλος πρωτοτύπου: *Those Who Can, Teach: What It Takes To Make the Next Generation*

Μετάφραση: Τάσος Πετρίτσας

Επιμέλεια, διορθώσεις: Αντωνία Γουναροπούλου

Εικαστικό, σχεδιασμός εξωφύλλου: Κατερίνα Κρις

Υπεύθυνη έκδοσης: Υβόννη Καρύδη

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Copyright® για το κείμενο Andria Zafirakou, 2021

Copyright® για την ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2021

Published by arrangement with Rachel Mills Literary Ltd.

Copyright® για το εξώφυλλο Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2022

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από την Bloomsbury Publishing Plc, 2021

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούνιος 2022

KET Δ678 ΚΕΠ 314/22 ISBN 978-960-16-9742-0

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Το βιβλίο είναι αφιερωμένο
στη μεγαλύτερη δασκάλα μου – τη γιαγιά μου*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	11
Ένα	25
Δύο	47
Τρία	67
Τέσσερα	89
Πέντε	125
Έξι	147
Επτά	167
Οκτώ	187
Εννιά	205
Δέκα	225
Έντεκα	249
Δώδεκα	269
Επίλογος	291
Ευχαριστίες	297

Πρόλογος

Ο δρόμος για την Ντάουνινγκ Στριτ φαντάζει μακρύτερος από την πτήση επιστροφής για Αγγλία. Κάθομαι στο πίσω κάθισμα ενός ταξί μετά από ένα χαοτικό εικοσιτετράωρο. Η άσφαλτος τραντάζεται κάτω από τις ρόδες του μαύρου αυτοκινήτου πάνω στον αυτοκινητόδρομο M4 – όπως τρανταζόταν και τη στιγμή που προσγειωνόμασταν, μόλις λίγες ώρες πριν, στο αεροδρόμιο του Χίθροου. Τα πόδια μου επιτέλους πατούν στέρεο έδαφος. Ή μάλλον όχι ακόμη.

Έχω μόλις επιστρέψει από το Ντουμπάι, όπου κέρδισα το Global Teacher Prize – αυτό που αποκαλούν και «Νόμπελ της διδασκαλίας»– και τώρα είμαι στον δρόμο για το Γουέστμινστερ, όπου θα συναντήσω την πρωθυπουργό, Τερέζα Μέυ.

Περνάμε μια αερογέφυρα και κοιτάζω προς τα κάτω. Να η έξοδος που θα έπαιρνα μια συνηθισμένη μέρα για να βρεθώ στην τάξη μου, στο Κοινοτικό Σχολείο του Άλπερτον, στο Μπρεντ. Στο δαχτυλίδι αριστερά, έπειτα μια μικρή διαδρομή ανάμεσα σε γνώριμα συγκροτήματα κατοικιών και σε δρόμους με μαγαζιά από τη μια και την άλλη πλευρά τους, ώσπου τελικά φτάνω στο τμήμα εικαστικών, στο φυσικό μου περιβάλλον. Όμως τώρα απομα-

κρυνόμαστε από το αγαπημένο μου σχολείο, πάμε ολοταχώς για το κέντρο του Λονδίνου, όπου μας περιμένει η πρωθυπουργός.

Φαντάζει σουρεαλιστικό.

Δεν είμαι σίγουρη, ακόμη και τώρα, πώς ξεκίνησαν όλα αυτά. Επιλέχτηκα μέσα από περισσότερους από 30.000 εκπαιδευτικούς – μια δασκάλα εικαστικών από ένα σχολείο του Λονδίνου. Θυμάμαι θολά τη στιγμή που είπαν το όνομά μου, τον λόγο που είχα ετοιμάσει, τις ζητωκραυγές, τους διασήμους, τις ευχές στα παρασκήνια, τους συνυποψήφιούς μου για το βραβείο και τα περήφανα πρόσωπα των γονιών μου μέσα στο πλήθος – θα επιστρέψουμε αργότερα σε όλα αυτά.

Προς το παρόν, μου λείπει ύπνος, γιατί αυτό το κορίτσι –προερχόμενο και το ίδιο από ένα υποβαθμισμένο σχολείο του κεντρικού Λονδίνου– δεν ήθελε να χάσει ούτε λεπτό από την πρώτη του πτήση σε διακεκριμένη θέση, κι ας ήταν νυχτερινό το δρομολόγιο.

Στη χειραποσκευή μου είχα πακετάρει ένα μαύρο φόρεμα και μια μαύρη ζακέτα με χρυσούς ιριδισμούς, με σκοπό να αλλάξω στο αεροπλάνο –τις τσακίσεις τις ισιώνω με τα χέρια–, καθώς κι ένα περιδέραιο με χάντρες, γιατί ξέρω πως η συγκεκριμένη πρωθυπουργός ασχολείται ιδιαίτερα με τα δικά της αξεσουάρ. Δεν είναι τόσο πως θέλω να την εντυπωσιάσω, όσο ότι έχω να παίξω έναν ρόλο και δεν πρέπει να απογοητεύσω την άλλη πλευρά. Το μακιγιάζ μου είναι φρέσκο, παρόλο που τα μάτια μου είναι κάπως κόκκινα από την έλλειψη ύπνου, και στέκομαι όρθια μόνο χάρη στην αδρεναλίνη. Στο ταξί μαζί μου βρίσκεται μια ομάδα εκπροσώπων από το Ίδρυμα Βάρκεϋ, που είναι υπεύθυνο για το Global Teacher Prize. Ανταλ-

λάσσουμε ευγενικές κουβέντες, το στομάχι μου είναι σφιγμένο – θα έδινά τα πάντα για να κατευθυνόμουν αντίθετα μέσα στην κίνηση και να πήγαινα σπίτι, στον άντρα μου και στις κόρες μου.

Κινούμαστε αργά, είναι η πρωινή ώρα αιχμής. Λίγα χιλιόμετρα πιο βόρεια από δω είναι το Κάμντεν και το Δημοτικό Σχολείο του Σαιντ Μάικλ, όπου πρωτοπήγα εγώ στο σχολείο. Σκέφτομαι τους δασκάλους που με ενέπνευσαν, αυτούς τους φύλακες της παιδικής μας ηλικίας που μπορούν είτε να απογειώσουν είτε να διαλύσουν τη σχολική μας εμπειρία. Σπανίως αναγνωρίζονται οι προσπάθειές τους, ωστόσο εγώ έχω μόλις λάβει ένα έπαθλο ενός εκατομμυρίου δολαρίων –700.000 λίρες– για τη δική μου. Η σκέψη και μόνο με ζαλίζει.

Όλη μου τη ζωή απλώς έκανα τη δουλειά μου.

Σύντομα περνάμε τις πύλες του Κοινοβουλίου. Έρχονται να μας συναντήσουν ο Μπάρρυ Γκάρντινερ, ο βουλευτής του Μπρεντ, και οι βοηθοί του, που μας οδηγούν στο Παλάτι του Γουέστμινστερ και στα θεωρεία της Βουλής των Κοινοτήτων που προορίζονται για το κοινό. Καθόμαστε σε ένα συγκεκριμένο σημείο στον χώρο των επισημών, σε ένα θεωρείο χωρίς τζάμι μπροστά, κι έτσι έχω την αίσθηση πως βρισκόμαστε στην καρδιά της Ώρας των Ερωτήσεων προς την Πρωθυπουργό. Δευτερόλεπτα αργότερα, η Τερέζα Μέυ έχει σηκωθεί και λέει το όνομά μου.

«Ξέρω πως όλοι οι βουλευτές του Κοινοβουλίου θα θελήσουν να συγχαρούν μαζί μου την Άντρια Ζαφειράκου, η οποία κέρδισε πρόσφατα το Global Teacher Prize. Είναι η τιμή που της αρμόζει για όλα όσα έχει προσφέρει και ανυπομονώ να τη γνωρίσω και να τη συγχαρώ προσωπικά».

Οι ζητωκραυγές των βουλευτών αντηχούν από την αί-

θουσα του Κοινοβουλίου και ο διευθύνων σύμβουλος του Ιδρύματος Βάρκεϋ, ο Βίκας Πότα, γυρίζει προς το μέρος μου και χαμογελά.

Έπειτα σηκώνεται ο Τζέρεμι Κόρμπυν, αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης, πληροφορώντας την πρωθυπουργό πως εκείνος με έχει ήδη γνωρίσει, την προηγούμενη εβδομάδα.

«Έγινες αφορμή να αντιπαρατεθούν» ψιθυρίζει ο Βίκας.

Παρακολουθούμε την αντιπαράθεση μέχρι που η πρωθυπουργός βγαίνει από την αίθουσα του Κοινοβουλίου και ένας από τους συνοδούς της έρχεται για να με πάρει. Με οδηγεί στο γραφείο της. Το εσωτερικό είναι όμορφα διακοσμημένο, οι τοίχοι με σκουρόχρωμη ξύλινη επένδυση, όπου κρέμονται πίνακες τεχνοτροπίας ροκοκό. Τα υφάσματα είναι σε σχέδια του Ουίλλιαμ Μόρρις: ακόμα και το χαλί είναι παχύ και πανάκριβο. Σκέφτομαι τα πατώματα από λινοτάπητα και τους τοίχους από τσιμεντόλιθο στο σχολείο μου – άλλος κόσμος.

Η πρωθυπουργός τείνει το χέρι της, συγχαίροντάς με ξανά για το βραβείο μου. Ποζάρουμε για φωτογραφίες και καθόμαστε σε έναν από τους καναπέδες του γραφείου της. Το τραπέζι της είναι διάσπαρτο με χαρτιά, σημαντικά έγγραφα που περιμένουν υπογραφή, μια υπενθύμιση πως σε ελάχιστα άτομα δίνεται η ευκαιρία να καθίσουν εκεί που κάθομαι. Ξέρω πως πρέπει να χρησιμοποιήσω έξυπνα τον χρόνο μου. Θέλει να μιλήσουμε για μένα, αλλά διακόπτω για να της πω για το σχολείο μου, για τους μαθητές. Αναρωτιέμαι πόσο συχνά εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο παιδιά σαν τα δικά μας στο Άλπερτον – εάν συμβαίνει ποτέ κάτι τέτοιο.

«Στον δήμο μας, το Μπρεντ, μιλιούνται πάνω από εκατό γλώσσες» της λέω. «Ογδόντα από αυτές μιλιούνται στο σχολείο μας. Για πολλούς από τους μαθητές μας, τα αγγλικά αποτελούν πρόσθετη γλώσσα και πολύ συχνά πρέπει να τα μάθουν στο σχολείο. Αυτό είναι ένα μεγάλο αρχικό εμπόδιο και απαιτεί περισσότερο χρόνο και υποστήριξη από τους δασκάλους».

Σταματώ για να δω αν εισπράττει όσα περιγράφω· μου γνώφει να συνεχίσω, έχει σμίξει τα φρύδια συγκεντρωμένα. Έχω επίγνωση των χτύπων του ρολογιού στον τοίχο, του βοηθού της που κάθεται σε μια καρέκλα έτοιμος να μας ειδοποιήσει όταν τελειώσει ο χρόνος μας.

«Η ζωή των παιδιών μας είναι σκληρή, κυρία πρωθυπουργέ. Το Μπρεντ είναι ένας από τους πιο στερημένους δήμους του Λονδίνου: υπάρχουν παιδιά που μοιράζονται το σπίτι τους με τέσσερις διαφορετικές οικογένειες, κι αυτό συχνά τα δυσκολεύει να βρουν ένα ήσυχο μέρος για να διαβάσουν. Τα επίπεδα στέρησης και φτώχειας είναι υψηλά, ενώ καθημερινά αγωνιούμε για τη βία των συμμοριών και τη ριζοσπαστικοποίηση των παιδιών». Τα απარიθμούσα με τα δάχτυλά μου. «Αλλά το σχολείο μας ανήκει στα παιδιά: είναι το μέρος που τους εξασφαλίζει δύο καλά γεύματα τη μέρα· είναι ένα μέρος ζεστό· ένα μέρος όπου μπορούν να αλλάξουν το μέλλον τους. Και τα εικαστικά μπορούν να έχουν τόσο μεγάλο αντίκτυπο στις ζωές τους. Έχω μαθητές που, μέσω των καλλιτεχνικών τους εργασιών, ξεκλείδωσαν κάποιο τραύμα, που μίλησαν για πρώτη φορά στη ζωή τους επειδή στην αίθουσα των εικαστικών βρήκαν ένα σπίτι...»

Θέλω να της πω κι άλλα. Για το πόσο πολύ βοηθούν τα εικαστικά παιδιά σαν τα δικά μας, πόσο ανεκτίμητο

είναι αυτό το μάθημα για παιδιά που δε μιλούν αγγλικά ή για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες. Αλλά ο βοηθός της κάνει μια κίνηση, ειδοποιώντας την ότι ο χρόνος μας έχει τελειώσει. Καθώς φεύγω, μου λέει πως θα με ξεναγήσουν στο νούμερο 10 της Ντάουνινγκ Στριτ και μετά ο υπουργός Παιδείας έχει κάτι σημαντικό να με ρωτήσει.

Φεύγω από το γραφείο της διερωτώμενη αν είπα πολλά, αν ήμουν υπερβολικά παθιασμένη, υπερβολικά έντονη – υπερβολικά αντιπροσωπευτική του βόρειου Λονδίνου. Έχω πάλι αυτή την αίσθηση ότι υποκρίνομαι, ότι δεν ανήκω εδώ, ότι μιλώ γρήγορα από κάποια ανάγκη να πείσω αυτούς τους ανθρώπους ότι είμαι σημαντική, αλλά ίσως ακόμα να προσπαθώ να πείσω τον εαυτό μου.

Διασχίζουμε την οδό Μολ ως την Ντάουνινγκ Στριτ και στέκομαι έξω από αυτή την περιβόητη μαύρη πόρτα. Τη στιγμή που ανοίγει, τα μάτια μου ανοίγουν διάπλατα – αυτό το κτίριο κρύβει τόση ιστορία. Στο λόμπι, περνά δίπλα από τη δερμάτινη πολυθρόνα του Ουίνστον Τσόρτσιλ, μετά από τον διάδρομο, δίπλα από ένα γλυπτό του Χένρυ Μουρ. Συνεχίζουμε στα ενδότερα της πρωθυπουργικής οικίας, περνάμε δίπλα από άλλα γλυπτά, αυτή τη φορά της Μπάρμπαρα Χέπγουορθ, και προσπερνάμε πίνακες του Λόουρυ. Σταματώ μπροστά σε έναν από αυτούς.

«Κάνω μάθημα στα παιδιά μου γι' αυτό τον πίνακα» λέω αφομοιώνοντας κάθε πινελιά του βιομηχανικού σκηνοποιού του.

Ακολουθώ τον Νικ Γκιμπ, τον υφυπουργό Σχολείων, και ανεβαίνουμε μαζί αυτή τη διάσημη κίτρινη σκάλα – θυμάμαι τον Χιου Γκραντ να την κατεβαίνει χορεύοντας στο *Love Actually* και είναι το μόνο πράγμα που μπορεί να με

συνδέσει με αυτό τον κόσμο, όπου νιώθω τόσο ολοκληρωτικά ξένη. Κάθε ίντσα αυτών των τοίχων καλύπτεται από διάσημα πορτρέτα πρώην πρωθυπουργών, όλα φιλοτεχνημένα από διακεκριμένους καλλιτέχνες. Ακόμη και το ταβάνι είναι διακοσμημένο με περίτεχνο γύψο που όμοιό του δεν έχω ξαναδεί. Αυτά τα τεχνουργήματα ανήκουν στις γκαλερί – είναι από τα πράγματα που οι μαθητές μου βλέπουν μονάχα σε βιβλία.

Μαζί με τον Νικ Γκιμπ και τους εκπροσώπους του Ιδρύματος Βάρκεϋ πίνουμε τσάι και τρώμε μπισκότα στην παλιά κρεβατοκάμαρα του Ουίνστον Τσόρτσιλ, που πλέον είναι μία από τις πολλές αίθουσες συνεδριάσεων. Χαμογελώ όλες τις σωστές στιγμές, προσέχοντας να μην πω τίποτα άκαιρο. Αλλά είναι εξαντλητικό να προσέχω συνέχεια τη συμπεριφορά μου και λαχταρώ την ασφάλεια της τάξης μου, τη μυρωδιά των χρωμάτων και των λαδοπαστέλ, τη μυρωδιά από νέφτι και σχολικά γεύματα.

Ο Νικ και εγώ συναντηθήκαμε πριν από λίγες εβδομάδες, όταν έμαθα πως είμαι στη βραχεία λίστα των υποψηφίων για το βραβείο. Έπρεπε να αφήσω κατά μέρος τις προκαταλήψεις μου για το κράτος εκείνη τη μέρα – επί υπουργίας Μάικλ Γκοβ ο Νικ Γκιμπ θέσπισε το Αγγλικό Απολυτήριο (English Baccalaureate – EBacc), μια πιστοποίηση που δίνει έμφαση σε πρωτεύοντα μαθήματα όπως τα αγγλικά, τα μαθηματικά και οι φυσικές επιστήμες, κάτι που έχει καταλήξει στην υποβάθμιση ορισμένων πιο δημιουργικών και πρακτικών μαθημάτων του σχολείου. Στην πρώτη μας συνάντηση είχα προσπαθήσει να του μιλήσω για τις επιπτώσεις που είχε αυτό στο σχολείο μου, να του εξηγήσω τι είχε στερήσει από τους μαθητές. Αλλά οι απόψεις αυτού του ανθρώπου ήταν αδύνατο να αλλάξουν.

Σήμερα είναι όλος χάρη. Γιορτάζουμε τη βράβεισή μου, κι αυτός αφηγείται την ιστορία του διάσημου αυτού κτιρίου, καθώς και πολλών από τους παλιούς ενοίκους του. Έπειτα, ξαφνικά, με κάποια επιφύλαξη, βγάζει από το μπλε σακάκι του ένα διπλωμένο χαρτί. Μάλλον σε αυτό αναφερόταν η πρωθυπουργός.

«Άντρια, θα θέλαμε να μας βοηθήσεις με μια εκστρατεία προσέλκυσης εκπαιδευτικών» λέει.

Κοιτάζω το χαρτί στα χέρια του. Επάνω του ποζάρει η φωτογραφική προσομοίωση μιας δασκάλας. Εικάζω πως θέλουν αυτή η δασκάλα να είμαι εγώ. Μέσα σε όλες τις εκπλήξεις που με περίμεναν σήμερα, δε φανταζόμουν μια πρόταση για δουλειά από το κράτος. Θυμίζει σκηνές που βλέπουμε σε ταινίες: μια συνάντηση στην Ντάουνινγκ Στριτ, σου κάνουν το τραπέζι και στο τέλος σου λένε τι μπορείς να προσφέρεις στη χώρα σου.

Όλα τα μάτια είναι καρφωμένα πάνω μου, καθώς κρατώ το χαρτί στο χέρι, και είναι η πρώτη φορά εκείνη τη μέρα που δεν ξέρω τι να πω – παράδοξο για μένα. Κάτι –το ένστικτο;– με εμποδίζει να δεχτώ.

«Σας ευχαριστώ» λέω αντί γι' αυτό. «Θα το σκεφτώ».

Καταλαβαίνω ότι οι άνθρωποι γύρω από το τραπέζι κρατούν για μια στιγμή την ανάσα τους και ακολουθεί σιωπή. Ο υπουργός Παιδείας στριφογυρίζει λίγο μέσα στο κοστούμι του. Από αυτή τη μικρή κίνηση, αισθάνομαι ότι εκείνος –και ίσως ακόμα και η ίδια η πρωθυπουργός– είχε θεωρήσει δεδομένη την αποδοχή αυτής της δουλειάς εκ μέρους μου.

Πρώτος μιλά ο Βίκας.

«Θα μπορούσες να μας δώσεις έναν λόγο για τον οποίο θα ήθελες να το σκεφτείς, Άντρια;»

Όλη μέρα καταβάλλω προσπάθεια για να κάνω και να λέω τα σωστά πράγματα. Έχω φροντίσει να χαμογελώ, να είμαι αυτή που περιμένουν να είμαι, να ακολουθώ τους κανόνες και να επιδεικνύω την καλύτερη συμπεριφορά μου – και συνήθως δεν λειτουργώ έτσι. Μάλιστα, δεν είναι αυτή η συμπεριφορά που μου χάρισε το βραβείο. Όμως οι άνθρωποι γύρω μου το ξέρουν; Δεν θα βρισκόμουν τώρα εδώ αν ακολουθούσα τους κανόνες, αν χαμογελούσα κι έλεγα ναι και όχι τις σωστές στιγμές, αν επιδείκνυα πάντοτε την καλύτερη συμπεριφορά μου, αν δεν είχα πιέσει στο σχολείο μου για περισσότερα ή αν δεν είχα υπερβεί τα όρια προκειμένου να φροντίσω τους μαθητές μου. Αυτό που με έφερε εδώ είναι ακριβώς η παραβίαση των κανόνων. Όπως το βλέπω εγώ, δεν είμαι καν σίγουρη αν είμαι η αυθεντία της διδασκαλίας που πιστεύουν ότι είμαι, και για μια στιγμή δεν ξέρω τι να απαντήσω στην ερώτηση του Βίκας.

Αλλά έρχεται αμέσως στο μυαλό μου η εικόνα του σχολείου μου κι όλων των παιδιών του και ξέρω πως αυτό είναι το ένα πράγμα στο οποίο είμαι ειδική – οι ζωές των μαθητών μου –, όπως ξέρω και ότι αυτό εδώ το κράτος, το ίδιο που τώρα προσπαθεί να με καλοπιιάσει με σκοπό να δουλέψω για λογαριασμό του, δεν έχει κάνει το παραμικρό για να βοηθήσει τα παιδιά μου στην επιτυχία τους. Αντίθετα, τους έχει στερήσει πολύ περισσότερες ευκαιρίες από όσες τους έχει προσφέρει.

Οι άνθρωποι στο κτίριο 10 της Ντάουνινγκ Στριτ είναι κάτι σαν θεοί για μας τους εκπαιδευτικούς. Εκείνοι παίρνουν τις αποφάσεις – αλλά εμείς είμαστε στο πεδίο και υφιστάμεθα τις συνέπειες. Τι ειρωνεία που σε ένα κτίριο όπου έχει δοθεί τόση έμφαση και σημασία στα εικαστικά,

στη διακόσμηση, στους πίνακες, στα γλυπτά –σε ένα μέρος όπου θέλουν να περιστοιχίζονται από όλες αυτές τις υπέροχες δημιουργίες– πρέπει να υπενθυμίσω στους ανθρώπους πόσο σημαντικές είναι οι τέχνες για τους νέους. Μόνο χάρη στους μαθητές μου βρίσκομαι εδώ, και είναι η μοναδική μου ευκαιρία να μιλήσω γι' αυτούς. Παίρνω μια ανάσα, δίχως να είμαι σίγουρη τι ακριβώς πρόκειται να πω.

«Δε νομίζω πως αυτή η κυβέρνηση έχει κάνει αρκετά για να υποστηρίξει τις τέχνες» λέω.

Σιωπή στην αίθουσα. Στρέφομαι προς τον υπουργό Παιδείας: «Για παράδειγμα, θεσπίσατε το Αγγλικό Απολυτήριο, το οποίο έχει καταστρέψει το μάθημα της κλωστοϋφαντουργίας. Η βρετανική βιομηχανία της μόδας διαθέτει ορισμένους από τους καλύτερους σχεδιαστές στον κόσμο, κι όμως έχετε σκοτώσει το μάθημα της κλωστοϋφαντουργίας ως μέρος του προγράμματος σπουδών. Του δικού μου προγράμματος. Από πού θα βγαίνουν τώρα οι μελλοντικοί σχεδιαστές;»

Όλοι γύρω από το τραπέζι κοιτάζουν λίγο αμήχανοι, αλλά συνεχίζω.

«Στο δικό μου σύμπαν, διδάσκω παιδιά που έχουν τα αγγλικά ως δεύτερη γλώσσα, και τα εικαστικά, όπως και τα μαθηματικά, είναι ένα από τα μαθήματα που τους δίνουν την ευκαιρία να παίξουν επί ίσοις όροις. Γιατί δεν το θεωρεί σημαντικό αυτό η κυβέρνηση;»

«Λοιπόν, τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι...» αρχίζει ο Νικ Γκιμπ.

Αλλά δεν του δίνω την ευκαιρία να απαντήσει. Δεν έχει καθόλου να κάνει με στατιστικά στοιχεία και με χαρτούρα: έχει να κάνει με τους μαθητές που διδάσκω κάθε μέ-

ρα, οι οποίοι βγαίνουν χαμένοι εξαιτίας μιας απόφασης που πήραν κάποιοι μέσα σε αίθουσες σαν κι αυτή.

«Και τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες;» λέω. «Αυτά που χρειάζονται παραπάνω χρόνο για μία εργασία, αυτά που σε διαφορετική περίπτωση τα ξεγράφουμε; Το μάθημά μου τους δίνει χρόνο να κάνουν πρόοδο, να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, να ανακαλύψουν ότι έχουν δεξιότητες και δυνατότητες όπως όλοι οι άλλοι. Γιατί δεν το θεωρεί σημαντικό αυτό η κυβέρνηση;»

Ο υπουργός Παιδείας ρίχνει μια ματιά τριγύρω στο τραπέζι. Συνειδητοποιεί άραγε πως το μόνο που έχει πετύχει το Αγγλικό Απολυτήριο είναι να ασκήσει πίεση σε παιδιά που ήδη δυσκολεύονται και να αυξήσει τον φόρτο εργασίας των δασκάλων, οι οποίοι μόλις που τα φέρνουν βόλτα οικονομικά;

«Λοιπόν» προσπαθεί ξανά «τα στοιχεία δείχνουν πως τα παιδιά που παρακολουθούν αυτά τα μαθήματα θα σημειώσουν πιο γρήγορα πρόοδο και θα βρουν καλύτερες δουλειές...»

Αρχίζει να παπαγαλίζει στοιχεία και αριθμούς, και εκείνη τη στιγμή νιώθω τον εαυτό μου να διακόπτει κάθε επαφή, γιατί η εμπειρία μου στις τάξεις δεν είναι αυτή, δε μιλά για τη σχολική πραγματικότητα που ξέρω εγώ. Πώς μπόρεσα να νιώθω όλη μέρα πως υποκρίνομαι, τη στιγμή που αυτοί οι άνθρωποι – αυτοί, που λαμβάνουν τις αποφάσεις – δε γνωρίζουν τίποτα για την πραγματικότητα των εκπαιδευτικών; Όταν ξαναμιλώ ξέρω ότι είμαι περισσότερο παθιασμένη, πιο φλογερή και, εν γνώσει μου, περισσότερο βόρειο Λονδίνο παρά Ντάουνινγκ Στριτ – αλλά υπερασπίζομαι τα παιδιά που έχω διδάξει. Η εκ-

παίδευση δεν έχει να κάνει με στατιστικά στοιχεία του κράτους· δε συσχετίζει τα σχολεία με τις αγορές, δεν έχει να κάνει με αξιολογήσεις και πίνακες κατάταξης, με το Ofsted και με το Αγγλικό Απολυτήριο ή ακόμα –ρίχνω άλλη μια ματιά στο χαρτί που κρατώ με τρεμάμενο χέρι– και με την προσέλευση εκπαιδευτικών. Έχει να κάνει με τους μαθητές. Έχει να κάνει με πραγματικά ανθρώπινα όντα και εμείς οι εκπαιδευτικοί κάνουμε ήδη ό,τι καλύτερο μπορούμε για να βοηθήσουμε αυτά τα παιδιά –και όχι πάντα με την υποστήριξη των γονιών τους– και χρειαζόμαστε όλη τη βοήθεια που μπορούμε να έχουμε. Έτσι, μιλώ και εκ μέρους όλων των εκπαιδευτικών, όλων των συναδέλφων μου που το άγχος τούς έχει πια εξαντλήσει. Μπορεί να μην είναι αυτό που θέλει να ακούσει η πρωθυπουργός, αλλά είναι η αλήθεια.

«Τι γίνεται με την ψυχική υγεία των εκπαιδευτικών;» λέω. «Τι κάνετε γι' αυτό; Ο φόρτος εργασίας τους αυξάνεται, δουλεύουν και στις διακοπές τους και με δυσκολία τα προλαβαίνουν όλα».

Σταματώ και βλέπω, για πρώτη φορά, όλα τα πρόσωπα στραμμένα πάνω μου. Τότε καταλαβαίνω πως δεν είναι η κατάλληλη στιγμή και το κατάλληλο μέρος. Δεν κερδίζω. Όχι σε αυτή την περίπτωση, όχι εδώ. Όλα όσα έπνιγα μέσα μου, όχι μονάχα σήμερα, αλλά σε όλη τη διάρκεια της δεκαετημέρας διδακτικής πορείας μου, έχουν μόλις εκτεθεί, γυμνά, πάνω σε αυτό το τραπέζι. Συνειδητοποιώ τότε πως αυτό το βραβείο δε σηματοδοτεί την κορυφή της σταδιοδρομίας μου. Είναι μόνο η αρχή. Ένα σημείο καμπής.

Σκέφτομαι το χρηματικό έπαθλο. Αν δεν πρόκειται να κάνει τίποτα για να βοηθήσει αυτά τα παιδιά το κράτος,

τότε θα κάνω εγώ. Κάθε μέρα που πηγαίνω σε αυτό το σχολείο, το ζήτημα δεν είναι μόνο τι διδάσκω στα παιδιά –ή μάλλον, τι τους διδάσκουμε– αλλά τι διδάσκουν σ’ εμάς οι μαθητές. Και χρωστώ σε αυτούς τους μαθητές να χρησιμοποιήσω έξυπνα τα κέρδη μου.

Την ώρα που επιστρέφω στο Μπρεντ, ο ουρανός έχει σκοτεινιάσει και η λάμψη από τα φώτα στο παράθυρο του σπιτιού μου είναι ένας φάρος που με καλωσορίζει. Χτυπά την πόρτα, ο σύζυγός μου την ανοίγει διάπλατα και, βλέποντας το χαμογελαστό του πρόσωπο, αναλύομαι σε δάκρυα.

«Τι συμβαίνει;» ρωτά.

«Νομίζω ότι θα με δολοφονήσει η MI5!» λέω και καταρρέω μέσα στην αγκαλιά του.

Γελά και λέει ακριβώς αυτό που χρειάζομαι να ακούσω: «Έλα να σου βάλω ένα ποτήρι κρασί».

Θα χαρίσω στον εαυτό μου αυτό το απόγευμα, για να γιορτάσω με την οικογένειά μου. Από αύριο αρχίζει η σκληρή δουλειά. Ποτέ δεν ήμουν άνθρωπος που ακολουθούσε τους κανόνες και ούτε πρόκειται να γίνω. Δεν έχει σημασία τι λέει η κυβερνητική πολιτική. Η συγκεκριμένη δασκάλα από το Μπρεντ είναι αποφασισμένη να διασώσει τις τέχνες για τα παιδιά μας – γιατί η εμπειρία με έχει διδάξει πόσο μεγάλο αντίκτυπο έχουν στη ζωή τους. Και αυτό ακριβώς θα σας περιγράψω.

Ένα

Τον Νοέμβριο του 2007 ένα ψηλό, πολύ αδύνατο αγόρι με κατσαρά μαύρα μαλλιά πέρασε το κατώφλι της τάξης μου. Εκείνη την εποχή είχα δύο χρόνια που δίδασκα – αργότερα θα μιλήσω για το ξεκίνημά μου, αρχίζω όμως από το συγκεκριμένο περιστατικό, γιατί αν και υποτίθεται πως η επαγγελματίας ήμουν εγώ, αυτό το δεκατετράχρονο αγόρι μου έδωσε ένα από τα πιο πολύτιμα μαθήματα της διδακτικής μου σταδιοδρομίας.

Η εμφάνιση του Αλβάρο ήταν πολύ κομψή σε σχέση με των άλλων μαθητών μου, κάποιιοι από τους οποίους πήραν τα μάτια από την εργασία τους και τον κοίταξαν καθώς έμπαινε στην τάξη. Αυτό που του έδινε στιλ ήταν ότι φορούσε ένα ολοκαίνουριο σχολικό σακάκι με το σήμα του Κοινοτικού Σχολείου του Άλπερτον. Κάθε χρονιά, το σχολείο δίνει στους νεοφερμένους μαθητές του έβδομου έτους*

* Στο βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα, η «τάξη» ως υποδιάρθρωση της σχολικής βαθμίδας σπουδών που διαρκεί μία σχολική χρονιά ονομάζεται «έτος» και η αρίθμηση είναι συνεχής, εκφράζοντας την ενιαία δομή και το ενιαίο περιεχόμενο του Εθνικού Προγράμματος Σπουδών. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση διαρκεί από το έβδομο έτος (Year 7) έως το δέκατο τρίτο (Year 13), που αντιστοιχούν στις ηλικίες από 11 έως 18 χρονών. Ωστόσο, υποχρεωτική είναι η εκπαίδευση μόνο μέχρι την ηλικία των 16 ετών και τη φοίτηση στο ενδέκατο έτος (Year 11). (Σ.τ.Ε.)

από ένα σακάκι. Πολλή συζήτηση έχει γίνει μέσα στα χρόνια για το εάν οι μαθητές θα έπρεπε να φοράνε στολή, αλλά στο δικό μου σχολείο η στολή αποτελεί ζωτικής σημασίας μέσο άμβλυνσης των διακρίσεων. Είναι ένα από τα πολυτιμότερα δώρα που μπορούμε να κάνουμε σε αυτά τα νέα παιδιά – ένα σύμβολο που σου θυμίζει πως, από όπου κι αν προέρχεται, σου αξίζουν οι ίδιες ευκαιρίες με τον διπλανό ή τη διπλανή σου.

Το σακάκι του Αλβάρου του ερχόταν κουτί στα μανίκια, αντίθετα με μερικών άλλων παιδιών, τα οποία φορούσαν ακόμα εκείνο το πρώτο σακάκι που είχαν πάρει στα έντεκά τους – στα πέντε χρόνια που φοιτούσαν στο σχολείο μας, οι γονείς τους δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να τους αγοράσουν άλλο. Η πείρα μού είχε διδάξει πως οι συγκεκριμένοι μαθητές θα συνέχιζαν να φοράνε το σακάκι του έβδομου έτους μέχρι και το ενδέκατο, ως τη χρονιά, δηλαδή, που θα τελείωναν πια το σχολείο· ένα μέρος του πήχη τους θα έμενε ακάλυπτο, μαρτυρώντας τη σωματική τους ανάπτυξη που δεν μπορούσε να καλύψει το ρούχο. Γι' αυτό βλέπουμε πάντα τους μαθητές του έβδομου έτους με σακάκια δύο νούμερα μεγαλύτερα, και αυτός ήταν ο λόγος που το σακάκι του Αλβάρου –ο οποίος είχε έρθει κατευθείαν στο ένατο έτος– του είχε ταιριάζει τέλεια.

Ο Αλβάρου είχε έρθει σ' εμάς από ένα άλλο σχολείο του Λονδίνου, που υπαγόταν κι αυτό στον δήμο του Μπρεντ και είχε ιδρυθεί αποκλειστικά για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες. Σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, η διευθύντρια του σχολείου μου είχε συμφωνήσει να δεχτεί στο Άλπερτον δέκα επιπλέον μαθητές από κάποιο κοντινό μας σχολείο ειδικής εκπαίδευ-

σης. Οφείλω να ομολογήσω πως τότε δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί. Σε τελική ανάλυση, αυτά τα παιδιά δεν επρόκειτο να δώσουν απολυτήριες εξετάσεις για τα μαθήματα του Γενικού Πιστοποιητικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (GCSEs)*. Δεν είχαν αυτή τη δυνατότητα και θα τελείωναν το σχολείο μονάχα με κάποια πιστοποιητικά εισαγωγικού επιπέδου, που είναι απλές πιστοποιήσεις κατώτερες από το Γενικό Πιστοποιητικό. Καθώς ήμασταν δημόσιο ίδρυμα –του οποίου η αξία, όπως και πολλών άλλων, αποτιμάται με βάση τα αποτελέσματά του–, αυτά τα δέκα παιδιά μόνο αρνητικά θα μπορούσαν να επηρεάσουν τη θέση μας στους πίνακες αξιολόγησης.** Παρ’ όλα αυτά, η διευθύντρια είχε δώσει σαφή προτεραιότητα στην κοινωνική συμπεριλήψη έναντι των τιμ που θα σημείωναν στα κουτάκια τους οι αξιολογητές. Κοντολογίς, ήθελε να βοηθήσουμε τα δέκα αυτά παιδιά να επιτύχουν σε ένα συμβατικό σχολείο. Ήθελε να έχουν ίσες ευκαιρίες με όλους τους άλλους. Και ποιος μπορούσε να φέρει αντίρρηση σε αυτό;

Λίγα πράγματα ήξερα για τον Αλβάρο προτού μπει

* General Certificate of Secondary Education (GCSE): Με αυτές τις εξετάσεις, που δίνουν οι μαθητές στο ενδέκατο έτος, ολοκληρώνεται η υποχρεωτική εκπαίδευση. Πρέπει να εξεταστούν σε περίπου εννιά μαθήματα, και στο πιστοποιητικό αναγράφονται αναλυτικά οι βαθμοί τους σε κάθε μάθημα. Στο εξής αναφέρονται ως «εξετάσεις για το Γενικό Πιστοποιητικό». (Σ.τ.Ε.)

** Τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο ΗΒ αξιολογούνται κάθε χρόνο με βάση τις ακαδημαϊκές επιδόσεις των μαθητών τους στα μαθήματα του Γενικού Πιστοποιητικού για την ανώτερη δευτεροβάθμια και στα μαθήματα του Προχωρημένου Επιπέδου (A-levels) για τη μετα-δευτεροβάθμια (δωδέκατο και δέκατο τρίτο έτος)· οι σχετικοί πίνακες αξιολόγησης (ή πίνακες βαθμολογίας ή πίνακες κατάταξης σχολείων) δημοσιεύονται, προκειμένου να μπορούν οι γονείς να επιλέξουν το καλύτερο σχολείο στην περιοχή τους. (Σ.τ.Ε.)

στην τάξη μου. Είχα διαβάσει τις περιγραφικές αξιολογήσεις των καθηγητών του, αλλά το μόνο που με ξάφνιασε από το ιστορικό του ήταν ότι είχε επιλεκτική αλαλία. Ήταν, δηλαδή, ένα από τα παιδιά που αρνούνται να μιλήσουν σχεδόν σε όλες τις κοινωνικές περιστάσεις – μια διαταραχή που συνήθως συνδέεται με άγχος. Είχα συνηθίσει να μιλώ με παιδιά που δεν ήξεραν αγγλικά, μα αυτό ήταν κάτι διαφορετικό. Δεν είχα την παραμικρή εμπειρία, ούτε είχα λάβει κάποια ειδική εκπαίδευση για να συνηνοηθώ με παιδιά που είχαν αυτή τη διαταραχή και μάλλον εκείνο το πρωινό δεν ήξερα καθόλου τι έπρεπε να περιμένω. Από λίγα έως τίποτα, αυτή ήταν πιθανόν η απάντηση. Οι προσδοκίες μου γι' αυτά τα παιδιά και για το τι μπορούσαν να καταφέρουν ήταν μικρές.

Ο Αλβάρο έφτασε αργοπορημένος, μαζί με τον εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης· τον οδήγησα σε ένα ελεύθερο θρανίο στην άκρη της αίθουσας. Ο εκπαιδευτικός τον άφησε αμέσως μόλις τακτοποιήθηκε κι εγώ έκανα τη γνώριμή μου διαδρομή ανάμεσα στα θρανία για να του δώσω ένα φύλλο ασκήσεων. Χαμογέλασα, τον καλωσόρισα, έβαλα μπροστά του το φύλλο ασκήσεων μαζί με μερικές κόλλες Α3. Δε σήκωσε το βλέμμα. Αντίθετα, κοιτούσε ευθεία μπροστά, με μάτια ανέκφραστα που αρνούσαν την όποια επαφή με τα δικά μου. Ο Αλβάρο δεν ήταν όπως τα άτακτα παιδιά που είχα συνηθίσει. Αντιλήφθηκα τις ματιές μερικών άλλων μαθητών να πέφτουν κλεφτά στο θρανίο του. Ένιωσα πόσο τρομακτικό θα ήταν γι' αυτόν να βρίσκεται σε μια καινούρια τάξη με τόσα άγνωστα πρόσωπα, κι έτσι, χωρίς πολύ θόρυβο και τυμπανοκρουσίες, άφησα στο θρανίο του ένα βάζο και κάνα δυο μπουκάλια, εξηγώντας του ότι ζωγραφίζαμε νεκρές φύσεις.

«Δοκίμασε» είπα και πήγα στην άλλη άκρη της αίθουσας να βοηθήσω ένα άλλο παιδί που σήκωνε το χέρι.

Παρατηρούσα τον Αλβάρο όσο γινόταν από το σημείο που ήμουν, αλλά δεν κουνιόταν· συνέχιζε μονάχα να κοιτάζει ευθεία μπροστά. Ποιος θα μπορούσε τότε να φανταστεί πως το σιωπηλό εκείνο αγόρι θα άλλαζε μια για πάντα τον τρόπο που δίδασκα;

Στην τάξη μου θέλω να ενθαρρύνω τη δημιουργικότητα. Ακούμε Kiss FM ή Classic FM, ενώ τα παιδιά σιγομουρμουρίζουν τις μελωδίες. Έχω έναν κανόνα που λέει πως, όταν το κουβεντολόι φτάνει σε τέτοια ένταση που δεν μπορώ πια να ακούσω τη μουσική, το ραδιόφωνο κλείνει. Είναι ένας καλός τρόπος να έχεις υπό έλεγχο τα παιδιά. Το γραφείο μου είναι στολισμένο με όμορφες κατασκευές, ενώ στον τοίχο, δίπλα σε κλασικά έργα τέχνης, κρέμονται οι απόπειρες των μαθητών μου για τα δικά τους αριστουργήματα. Είναι μια αίθουσα γεμάτη χρώματα. Δεν ήταν, όμως, πάντα έτσι.

Όταν ήρθα για την πρώτη μου συνέντευξη, έχοντας μόλις ολοκληρώσει τη σχολή της εκπαιδευτικής μου κατάρτισης, ένιωσα φόβο. Ήμουν έτοιμη, μάλιστα, να κάνω μεταβολή και να φύγω. Το σχολείο στεγαζόταν τότε σε ένα παλιό, ξεθωριασμένο βικτωριανό κτίριο με καφετιά τούβλα. Σε όλες τις αίθουσες υπήρχαν τεράστια παράθυρα με ξύλινα πάνελ, που είχαν από καιρό πάψει να εφαρμόζουν σωστά στον σοβά του τοίχου και πλέον δεν έλεγαν να ανοίξουν: ο μόνος αέρας που φυσούσε εκεί μέσα ερχόταν από τα σπασμένα τζάμια τους, κι έτσι, όπως θα μάθαινα αργότερα, στο σχολείο του Άλπερτον υπήρχαν μόνο δύο εποχές: το καλοκαίρι, όταν το μέρος έμοιαζε με

θερμοκήπιο, και ο χειμώνας, όταν ορμούσε μέσα ο παγωμένος αέρας κι οι μαθητές τουρτούριζαν την ώρα που έκαναν τις εργασίες τους, κουκουλωμένοι με τα πανωφόρια τους. Αλήθεια, σε τι εξυπηρετούσαν, ούτως ή άλλως, τα παράθυρα; Τόσο βρόμικα που ήταν, δε γινόταν να δεις έξω. Και γιατί να ήθελες κάτι τέτοιο, άλλωστε; Το σχολείο μου δεν το περιστοιχίζουν πυκνοφυτεμένοι πράσινοι λόφοι, αλλά ένα αστικό τοπίο: το πίσω μέρος του σταθμού του μετρό, η κίνηση, τα τρένα, το τσιμέντο, η βαβούρα και το καυσαέριο και, πιο πρόσφατα, σκουπίδια που ρίπτονται εκεί παράνομα. Μέσα στην τάξη, πάλι, οι τοίχοι ήταν βαμμένοι με ένα μουντό πράσινο και το πάτωμα από λινότάπητα σκισμένο εδώ κι εκεί. Οι εργασίες των παιδιών στους τοίχους είχαν ξεθωριάσει από τον ήλιο, και ήταν διάστικτες από σκόνη κι από ιστούς αράχνης. Το μέρος μύριζε μούχλα κι υγρασία από τα σαπισμένα ξύλινα ντουλάπια που συγκρατούσαν τους μεγάλους κεραμικούς νεροχύτες στις γωνίες.

Δεν ήθελα να μείνω. Είχα έρθει εδώ έχοντας πρώτα δουλέψει σε ένα σχολείο πολύ διαφορετικό, όπου κάθε αίθουσα ήταν πλήρως εξοπλισμένη κι εφοδιασμένη με την τελευταία λέξη της τεχνολογίας. Εκεί ήταν όλα πολύ εύκολα, κι όμως εγώ είχα νιώσει έξω απ' τα νερά μου. Τη δική μου σχολική εκπαίδευση την είχα πάρει στο σχολείο μιας υποβαθμισμένης περιοχής του κέντρου. Ως παιδί, είχα φοιτήσει στο Αγγλικανικό Σχολείο του Σαιντ Μάικλ, στο Κάμντεν Τάουν, και το μέρος εκείνο του Λονδίνου δεν ήταν ο τουριστικός πόλος έλξης που είναι σήμερα. Τη δεκαετία του ογδόντα, μπορούσες να το πεις και απόλυτο καταγώγιο. Η οικογένειά μου είχε μεταναστεύσει από την Κύπρο στην Αγγλία στις αρχές της δεκαετίας του εβδο-

μήντα και οι γονείς μου είχαν αγοράσει ένα διαμέρισμα σε ένα μεγάλο σπίτι γεωργιανού ρυθμού στο Κόλλετζ Πλέις με 5.000 λίρες. Ο λόγος που αυτοί και πολλοί ακόμα Κύπριοι εγκαταστάθηκαν στο Κάμντεν ήταν γιατί βρισκόταν κοντά στη μόνη ελληνική ορθόδοξη εκκλησία του Λονδίνου – εκεί που αργότερα ο πατέρας μου θα γινόταν ιερέας.

Μολονότι γεννήθηκα στο Λονδίνο, το γεγονός ότι προερχόμουν από μια μεγάλη οικογένεια μεταναστών σήμαινε πως θα ένιωθα πάντοτε ξένη. Αυτό, όμως, δεν ήταν κάτι κακό. Το Κάμντεν εκείνο τον καιρό ήταν επικίνδυνο μέρος: ποτέ δε βγαίναμε έξω αφού είχε νυχτώσει. Οι δρόμοι ήταν γεμάτοι γκράφιτι κι ο κόσμος έκλεβε συχνά από την εκκλησία. Κάποια πρωινά ξυπνούσαμε κι η μέρα ξεκινούσε με τα νέα πως ακόμη ένα πτώμα είχε βρεθεί στους κάδους του δήμου. Υπήρχε, όμως, μια αληθινή αίσθηση κοινότητας, μια αίσθηση αποδοχής· η πεποίθηση πως τη διαφορετικότητα πρέπει να την αγκαλιάζεις κι όχι να τη φοβάσαι. Σεβόμασταν ο ένας τον άλλο.

Δεν μπορώ να θυμηθώ ένα παιδί που να ήταν από την Αγγλία στην τάξη των σχολικών μου χρόνων. Ήμασταν ένα ετερόκλητο σύνολο: παιδιά από το Μπαγκλαντές, την Ιρλανδία, την Κίνα, τη Σομαλία, το Πακιστάν και την Ελλάδα. Οι δάσκαλοί μας είχαν περάσει όλη τους τη ζωή σε εκείνο το σχολείο. Είχαν διδάξει τα αδέρφια και τα ξαδέρφια μας· και πριν από αυτά, τους γονείς μας. Η κάθε μέρα στο σχολείο συνοδευόταν από μια πλούσια ιστορική αναδρομή στο παρελθόν της οικογένειάς μας, με την οποία οι δάσκαλοι μας θύμιζαν την καταγωγή μας. «Δε βάζεις γλώσσα μέσα σου, όπως ο ξάδερφός σου» – μια παρατήρηση που μου έκαναν συχνά πυκνά. Και παρ' όλα αυτά,

το γεγονός ότι η δασκάλα μου ήξερε τόσο καλά την οικογένειά μου, ότι καταλάβαινε από πού ερχόμουν, με έκανε να νιώθω ασφάλεια και σιγουριά.

Γιατί τότε οι δάσκαλοι δεν πήγαιναν από το ένα σχολείο στο άλλο, όπως σήμερα. Οι τάξεις τους ήταν το δεύτερό τους σπίτι και τις διακοσμούσαν με το δικό τους μοναδικό ύφος. Μία από τις αγαπημένες μου δασκάλες ήταν η κυρία Μάταρ. Ήταν μια Αγγλίδα που κάθε μέρα φορούσε τα χαρακτηριστικά φορέματα τύπου γκάρα, της Σιέρρα Λεόνε, και βαριές χάντρες που κουδούνιζαν όταν περπατούσε. Στα χέρια της είχε πελώρια δαχτυλίδια που έλαμπαν και την τάξη της τη διακοσμούσαν πανέμορφες κρεμαστές κατασκευές με τολμηρά κι έντονα χρώματα. Την εικόνα συμπλήρωνε ένας χώρος ανάγνωσης που όφειλε τη ζεστασιά του στα αφράτα υφασμάτινα μαξιλάρια του και στο γήινο χρώμα τους.

Στη διπλανή αίθουσα, η κυρία Κάλντερ λάτρευε τα φυτά της και σε κάθε περβάζι είχε ζαρντινιέρες με ζωηρά κόκκινα γεράνια. Έχωνα τη μύτη μου όσο πιο βαθιά μπορούσα μέσα στα πέταλά τους, απογοητευμένη που κάτι τόσο όμορφο αρνούνταν να βγάλει ευωδιά. Ήταν, όμως, το τέλειο μέρος για να διαβάζεις. Ένα πολυτελές, πολύχρωμο και φωτεινό εκπαιδευτικό περιβάλλον. Όλα τα παιδιά –ακόμα κι αν πολλά είχαν καθένα τις δικές του δυσκολίες– αντιμετώπιζονταν ισότιμα. Εκεί τιμούσαν την πολυπολιτισμική μας ταυτότητα, οι διαφορετικές μας θρησκείες ενθαρρύνονταν. Γυρνούσα στο σπίτι μετά το σχολείο και μάθαινα στην Ελληνίδα μαμά τραγούδια του Ντιβάλι, της ινδουιστικής Γιορτής των Φώτων, που είχα ακούσει να λένε στο προαύλιο οι φίλοι μου.

Μετά από κάτι τέτοιο, λοιπόν, το να βρεθώ να διδάσκω

σε ένα σχολείο με παιδιά που προέρχονταν κατά κύριο λόγο από μεσοαστικές οικογένειες φαινόταν σαν έκπτωσή της σχολικής ζωντάνιας. Και εκτός αυτού, ένιωθα έξω από τα νερά μου, σαν να μην ήμουν άξια να διδάξω παιδιά που είχα τόσο λίγα κοινά μαζί τους – χώρια οι στιγμές που έπρεπε να αντιμετωπίζω τους γονείς τους. Ίσως, κατά έναν τρόπο, ο ερχομός μου στο Κοινοτικό Σχολείο του Άλπερτον να έμοιαζε με γυρισμό στο σπίτι. Όπως κλείνει ένας κύκλος, έτσι επέστρεφα κι εγώ σε ένα σχολείο σαν εκείνο που είχα τόσο αγαπήσει ως παιδί.

Την άλλαξα, λοιπόν, εκείνη τη βικτωριανή αίθουσα. Ξεκρέμασα τα πάντα από τους τοίχους για να μπορέσουν να βαφτούν. Τους κάλυψα με πλούσια υφάσματα, σαν κι αυτά που θυμόμουν από τα σχολικά μου χρόνια. Βρήκα ένα μέρος να φιλοξενεί και τα δικά μου καλλιτεχνήματα, για να ξέρουν τα παιδιά πως είμαι κι εγώ, με τη σειρά μου, ένα «έργο σε εξέλιξη». Έβαλα γλάστρες με λουλούδια σε κάθε περβάζι, ως φόρο τιμής στη δεσποινίδα Κάλντερ. Εμφύσησα ζωή σε εκείνη την αίθουσα – και είδα τη διαφορά να αποτυπώνεται πάνω στα παιδιά. Τι θα καταλάβαιναν, άλλωστε, για τον τρόπο που τα αντιμετωπίζα, αν με έβλεπαν να κάνω τόσο λίγο κόπο για την αίθουσα στην οποία τα προσκαλούσα; Μου αρέσει να σκέφτομαι πως η αίθουσα που διαμόρφωσα είπε σε εκείνα τα παιδιά πως άξιζαν τον σεβασμό και τον κόπο των άλλων.

Πρόσεχα διαρκώς τον Αλβάρο στη διάρκεια του μαθήματος, όμως αντίθετα με τα υπόλοιπα παιδιά, που δούλευαν με τα κεφάλια τους σχυμμένα, εκείνος είχε μείνει να κοιτάζει ίσια μπροστά. Γύρισα πίσω σε αυτόν και συνειδητοποίησα πως δεν είχε δικά του μολύβια.

«Ορίστε, Αλβάρο» είπα «χρησιμοποίησε αυτά τα μολύβια».

Άφησα μερικά σε έναν μικρό σωρό επάνω στο θρανίο του. Καθώς απομακρυνόμουν, πήρε ένα στο χέρι του. Το κρατούσε διστακτικά, σαν να μην είχε ιδέα τι να το κάνει. Το ένστικτό μου μου έλεγε να τον αφήσω να εγκλιματιστεί, να του δώσω τον χώρο που χρειαζόταν ώστε να ταιριάζει λίγο λίγο με το καινούριο του περιβάλλον. Δεν είχα λάβει κάποια εκπαίδευση για το πώς να διδάσκω παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες. Εμείς οι δάσκαλοι –όπως συμβαίνει και στη ζωή– συχνά καλούμαστε να βασισταύμε μόνο στη διαίσθησή μας. Μέρα με τη μέρα, χρόνο με τον χρόνο, ερχόμαστε σε επαφή με τόσα παιδιά μέσα στις τάξεις μας, ώστε πλέον γνωρίζουμε τι είναι αυτό που θέλουν και έχουν ανάγκη οι άνθρωποι. Εκείνο τον καιρό, όμως, ήμουν σχετικά νέα στη δουλειά. Βάδιζα ακόμα στα τυφλά, χωρίς την απόλυτη βεβαιότητα πως κάνω πάντα το σωστό για τον κάθε μαθητή μου.

Παρατηρούσα τον Αλβάρο, που λίγα λεπτά μετά ξεκίνησε να ζωγραφίζει. Προς το τέλος του μαθήματος, έκανα τον γύρο της αίθουσας ρίχνοντας μια ματιά στη δουλειά των παιδιών. Όταν έφτασα στο θρανίο του Αλβάρο, έπρεπε να καταβάλω προσπάθεια για να διακρίνω την εικόνα που είχε φτιάξει στο χαρτί. Στη μέση της κόλλας Α3 υπήρχε το πιο μικροσκοπικό βάζο που μπορεί κανείς να φανταστεί. Δεν ήταν πολύ μεγαλύτερο από ένα γραμματόσημο. Όμως εκείνο που με εξέπληξε ήταν η τόση φροντίδα στη λεπτομέρεια: η καμπύλη στο καπάκι σχεδιασμένη άρτια, με μολυβιές που φανέρωναν οξεία αντίληψη. Μέσα σε μία ώρα ζωγραφικής είχε αρχίσει να ξεπροβάλλει μια εικόνα τρισδιάστατη. Όχι πως είχε ολοκληρωθεί. Το μέ-

γεθός της σε δυσκόλευε, αν και κάτι τέτοιο δεν αποτελούσε έκπληξη. Όταν διδάσκεις εικαστικά, μαθαίνεις να διαβάζεις πολλά για ένα παιδί από τον τρόπο που ζωγραφίζει. Εκείνο το τεράστιο λευκό χαρτί με ένα τοσοδά μικρό αντικείμενο στη μέση μου έδειχνε ξεκάθαρα πόσο λίγη αυτοπεποίθηση ένιωθε ο Αλβάρο εδώ. Πόσο μικρός αισθανόταν μέσα στην τάξη μου.

Εντόπισα, όμως, και κάτι ακόμα: ταλέντο. Κάποια παιδιά δε θα κατάφερναν ποτέ να ζωγραφίσουν ένα τρισδιάστατο αντικείμενο. Εδώ, λοιπόν, στα σίγουρα υπήρχαν δυνατότητες. Πώς να το βγάλεις, όμως, αυτό το αγόρι από τη γυάλα του; Δεν είχα την παραμικρή ιδέα αν ήταν καν εφικτό.

«Αυτό είναι μια καλή αρχή, Αλβάρο» είπα. Έπειτα πήγα στο ντουλάπι για να του φέρω μερικά υλικά. Του έφτιαξα έναν φάκελο κι έβαλα ένα αυτοκόλλητο με το όνομά του επάνω. Έβαλα μέσα ένα μπλοκ ζωγραφικής και τον ακούμπησα στο θρανίο του.

«Η εργασία σου για το σπίτι είναι να μου ζωγραφίσεις άλλο ένα αντικείμενο» είπα, μιλώντας συνειδητά πιο δυνατά και προφέροντας υπερβολικά την κάθε λέξη, έτσι όπως δε θα είχα κάνει με κανέναν άλλο μαθητή. Φοβήθηκα μήπως ακούστηκα καταπιεστική, αλλά πώς θα μπορούσα να είμαι σίγουρη πως είχε καταλάβει την οδηγία; Στην παρούσα φάση δεν είχα ιδέα για το αν υπήρχε και κάποια νοητική διαταραχή.

«Κατάλαβες;» ρώτησα.

Συνέχισε να κοιτάζει ευθεία μπροστά.

Στο τέλος του μαθήματος εξαφανίστηκε αθόρυβα, χωρίς να πει λέξη.

*

«Ζεστό, ειλικρινές και γεμάτο πάθος.
Η Andria Zafirakou είναι εδώ για να μας πει πώς
έχουν τα πράγματα στα βρετανικά σχολεία, και ακόμη
τι μπορούν να κάνουν γι' αυτό άνθρωποι που είναι
γεννημένοι δάσκαλοι».

Kate Clanchy, συγγραφέας του βιβλίου
Some Kids I Taught and What They Taught Me

«Η γενναιοδωρία της Zafirakou δημιουργεί μια αχτίδα
ελπίδας σε έναν κόσμο που, κάποιες φορές, μπορεί να
φαντάζει αδιέξοδος και σκοτεινός».

Guardian

«Επώδυνα ανθρώπινο... Αιχμηρά σοφό...
Αναντικατάστατο».

Michael Attenborough CBE

«Μαγικός συνδυασμός πίστης και συμπόνιας».

Financial Times

«Η Andria Zafirakou πρέπει να γίνει πηγή έμπνευσης για
όλους».

inews

«Θα έπρεπε να είναι υποχρεωτικό ανάγνωσμα για όλους
τους νεοδιόριστους εκπαιδευτικούς».

Dr Anne Bamford, καθηγήτρια, OB

«Είχα πολύ καιρό να διαβάσω κάποιο βιβλίο που να μου
φέρνει δάκρυα στα μάτια τόσο συχνά».

Observer

«Πηγή έμπνευσης. Μπορεί κανείς να το χαρακτηρίσει
καλή διδασκαλία' αλλά μοιάζει να είναι αγάπη».

Evening Standard

ISBN 978-960-16-9742-0

9 789601 697420

Βοηθ. κωδ. μηχ/σης 13742